

Port de mer au coucher du soleil, còpia de l'obra Porto con "Villa Medici"
Text: ENRIC LEEMANS NOGUER

Autor desconegut (còpia d'un quadre de Claude Lorrain)

c. 1637-1700

Oli sobre tela

57,5 x 72,5 cm

Museu d'Art de Girona. Núm. reg. 251.769

Fons d'Art Diputació de Girona

La peça objecte d'estudi es considera una còpia de l'obra *Porto con Villa Medici* localitzada a Gallerie degli Uffizi (inventari 1096/1890) de Claude Lorrain (1600-1682), datada de 1637 i encarregada pel mateix cardenal de Mèdici, general de la flota toscana (Cecchi i Röthlisberger, 1982:9). Encara que no hi hagi prova que realment sigui una còpia, l'autor va ser un dels primers artistes que va intentar crear un sistema de *copyright* (el llibre titulat *Liber Veritatis*), arran de la proliferació de còpies de les seves obres, fet que avalaria aquesta hipòtesi. La composició de l'obra original és exactament la mateixa, però més detallada i, en definitiva, treballada: una escena portuària.

Així doncs, ens trobem davant una peça d'autor desconegut, un paisatge marítim amb vaixells ancorats a la banda esquerra, i edificis i altres vaixells a la dreta. En un primer pla, diversos individus semblen carregar (o descarregar) diferents objectes de petites barques. Al fons, s'entreveuen les siluetes d'altres edificis i més embarcacions. Tota l'escena està banyada per la càlida llum groguenca del sol baix sobre les aigües.

Claude Lorrain va néixer pels volts de l'any 1600 al ducat de Lorena, governat pels ducs de la Casa de Lorena des de 1473. Aquest territori ocupava una zona fronterera entre dues potències polítiques i militars al voltant del segle XV: el ducat de Borgonya i el regne de França. Els governants d'ambdues entitats anhelaven controlar-lo. Fou França, però, la que va obtenir el cobejat territori el 1766. L'annexió va ser oficial poc després i es va convertir en una província francesa més.

L'autor de l'obra original és considerat un dels pioners de la pintura paisatgista i també una de les figures més rellevants d'aquesta disciplina. Concretament, la seva obra gira al voltant d'escenes bíbliques o bé de mitologia clàssica, sovint afegint petites figures humanes. A més, es va arriscar evitant el sensacional efecte dels clars de lluna, els arcs de sant Martí o les tempestes i es va concentrar en l'efecte de llum més espectacular present a la natura: el sol (Sonnabend, Whiteley i Rümelin, 2011: 7). A finals de la dècada de 1630 s'havia establert a Itàlia com un dels paisatgistes més importants i va anar reduint la mida de les figures: cada vegada eren més menudes en uns paisatges cada cop més grans. Tot i que els seus principals patrons i mecenes van ser italians, a partir de la seva mort es va convertir en un autor molt valorat pels col·leccionistes anglesos, i Gran Bretanya concentra, actualment, la major part de la seva producció.

La seva influència el va dur a pintar per a les famílies nobles italianes però també a la cort espanyola de Felip IV, qui li va encarregar decorar la galeria de paisatges del palau del Buen Retiro de Madrid i del seu *valido* o favorit, el comte-duc d'Olivares. Fou llavors, el 1634, quan es va decidir a fer una recopilació de la seva obra: *Liber Veritatis* o el Llibre de la veritat, com a eina per identificar les seves obres (Sonnabend, Whiteley i Rümelin, 2011: 10) arran de la creixent proliferació de còpies que apareixien. Entre els autors que van imitar el seu estil, hi trobem Pierre Patel (1605-1676) o Sébastien Bourdon (1616-1671). Aquest últim, considerat especialment dotat per copiar estils aliens, es va instal·lar a Roma pels volts de 1634 i es va dedicar a fer còpies d'autors de moda, entre els quals Claude Lorrain.

Per tal de deixar constància de quines obres eren de la seva mà i quines eren còpies o imitacions, va elaborar-ne dibuixos i esbossos, i al darrere hi va escriure la vertadera història sobre les persones i els llocs que hi estaven representats. La recopilació de tots aquests dibuixos va donar lloc al *Liber Veritatis*. A la mort de l'autor, el 1682, el llibre va canviar de mans diferents vegades fins que, amb un total de 195 pàgines, va arribar a la seva filla, Agnese Gellée. Finalment va ser publicat en dos volums per Richard Earlom i John Boydell el 1777.

Claude Lorrain va centrar la seva obra en la creació d'un món distant en espai i temps, on petites figures, vorejant rierols, travessant ponts o salpant des de ports imaginaris, transiten vers temples antics o paisatges protagonitzats pel sol (Langdon, 1996:151). Es caracteritzava, sovint, per una composició arbitrària on les parts de les obres no constituïen un món ideal. Tot i així, la selecció dels elements era sempre calculada per tal d'enriquir l'escena, i l'elegància dels materials i objectes disculpa la crítica més comuna al seu estil: la repetició dels mateixos subjectes i la similitud de les situacions, o prospectes (Earloom, 1777:7). Aquest és el cas de l'obra *Porto con Villa Medici*: una rica escena, profundament detallada i poblada amb una infinitat d'elements, des de vaixells en primer i últim pla fins a persones i elements arquitectònics diversos.

Hi ha tres grans elements protagonistes a l'escena representada. En primer lloc trobem l'edifici d'arquitectura clàssica frontal, que representa la Villa Mèdici de Roma, construïda el segle XVI per la família toscana amb l'objectiu de demostrar la seva ascendència entre els prínceps italians. L'edifici està situat damunt el turó Pincio. Per tant, la localització representada a l'obra és fictícia, però l'autor la utilitza amb imaginació per construir una escena elegant. És un clar exemple d'aquesta apropiació, per part de l'artista, de grans temples i palaus imaginaris d'estil clàssic però sense rigor arqueològic, barrejant elements d'edificis antics i renaixentistes romans, semblants a les residències d'alguns dels seus clients. Aquests edificis clàssics que veiem a l'obra xoquen estilísticament amb un dels altres elements protagonistes de l'escena: els vaixells.

Claude Lorrain. *El embarco de santa Paula Romana*, 1639. Museo Nacional del Prado, Madrid.

Claude Glass. Science Museum, London. Wellcome Images. (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Claude_Lorrain_mirror_in_shark_skin_case,_believed_at_one_time_Wellcome_L0057559.jpg)

Seguidament, el segon element protagonista de l'escena són els vaixells. El món marítim va tenir un paper fonamental en la història de les ciutats italianes del segle XVII, des del control de les rutes comercials fins a les pugnes amb l'imperi otomà. Les galeres venecianes, genoveses i napolitanes, entre d'altres, constituïen la major part de les esquadres i flotes navals. La galera era un vaixell amb dos o tres pals, com els que apareixen representats a la pintura descrita. Les diferents banderes que coronen els pals de les embarcacions en alguns casos són difícils d'identificar, però entre els blasons en primer pla trobem una Creu de Malta de gules, similars a l'heràldica utilitzada per l'ordre de Sant Joan de Jerusalem, però de colors invertits.

Per acabar, el tercer element protagonista de l'obra és la llum. Una de les principals innovacions de Claude Lorrain fou la inclusió del sol com a font de llum a les seves pintures. Tan és així que, de la seva influència, va néixer un invent per tal d'ajudar els pintors a obtenir una visió dels paisatges similar a la que representava Lorrain, banyats per la llum d'un sol naixent o ponent. A finals del segle XVIII i principalment a Gran Bretanya, es va popularitzar un artefacte anomenat Claude Glass o mirall de Claude, un petit mirall de forma convexa i tintat, dissenyat per suavitzar i emmarcar el paisatge. Dur un mirall de Claude era com tenir a les mans un Lorrain portable, preparat per transformar un simple grup de roques i arbres en una visió encisadora: un paisatge aïllat de la resta, amb una paleta de colors simplificada, banyat en una llum dolça i difuminada (Soth, 2021). Amb l'ajuda d'aquest objecte, artistes de tota mena eren capaços d'imitar l'estil de Lorrain amb relativa

facilitat; n'hi havia de diferents tipus, uns de més senzills i altres de més elaborats amb múltiples plaques de colors diferents per obtenir el color desitjat: del to daurat de la tardor als freds blaus de l'hivern, de la llum de la lluna a la posta de sol.

El fet que existeixin múltiples imitadors de l'obra de Claude Lorrain fa pràcticament impossible saber amb exactitud l'autor de la peça localitzada al Museu d'Art de Girona, ja que tampoc disposem d'informació sobre com va arribar a formar part del fons de la Diputació de Girona.

Bibliografia

- CECCHI, D. i RÖTHLISBERGER, M. (1982). *La obra pictórica completa de Claudio de Lorena*. Barcelona, ed. Noguer.
- EARLOM, R. (1777). *Liber Veritatis*. Londres, John Boydell.
- LANGDON, H. (1996). *The imaginative geographies of Claude Lorrain. Transports: Travel, Pleasure and Imaginative Geography, 1600-1830*.
- SOOTH, A. (18/02/2021). *The Claude Glass revolutionized the way people saw landscapes*. Jstor Daily.
- SONNABEND, M., WHITELEY, J. i RÜMELIN, C. (2011) *Claude Lorrain: the enchanted landscape*. Farnham, Ashgate Publishing.